

Čas

Termín „čas“ může znamenat leccos, tj. může mít různé významy, a tak se vztahovat k různým „skutečnostem“. Především může představovat označení (skutečného) času samého, a to v odloučenosti od veškerého dění jakožto „obsahu“ či „náplně“ časového průběhu. Od tohoto významu je třeba se distancovat, proto „čas“, v němž se nic neodehrává, není a nemůže být časem. Proto představa prázdného času, který sám v sobě plyne s naprostou pravidelností, je hypostaze, kterou musíme odmítnout. To, že považujeme čas za nezbytně spjatý s nějakým dějstvím, děním, průběhem apod., ovšem ještě neznamená, že čas je jen jakýmsi aspektem, kvalitou, vlastností dění, ani že je s děním totožný (tak to stále opakoval J.B.Kozák). Mnohem blíže skutečnosti by bylo považovat čas za jakési pole, které se vytváří všude tam, kde se něco (aktivně) děje. To by tedy znamenalo, že čas je sice vždy časem nějakého děje, ale že není nikdy jen součástí ani složkou toho děje, ale že takový děj vždycky přesahuje. Tento přesah je zásadně důležitý pro možnost tzv. současnosti, tj. pro možné společenství času. Abychom se při sledování této myšlenky mohli dostat dál, musíme se rozloučit s přesvědčením, že čas je totožný s děním, čemu říkáme „dění“, a především musíme zásadně odlišit (právě na rozdíl od běžných zvyklostí) dění, které není „vnitřně“ integrováno (jako je např. pád laviny nebo vytékání lávy, padání sněhu nebo deště apod.), od dění, které naopak vnitřně integrováno je, tedy od „bytí“ pravých jsoucen, jakož i od jejich akcí a aktivit. Jde totiž o to, že čas neplyne sám sebou, nýbrž musí být vykonáván, prováděn, aniž by ovšem bylo možno jej považovat prostě za nějakou aktivitu toho „subjektu“, který je aktivní a na jehož akcích a aktivitách ono „vykonávání“ času nějak spočívá.

To je ovšem zapotřebí vyložit blíže. Tím, že je čas vykonáván, je v jistém důležitém ohledu spjat s aktivními subjekty. Zároveň však platí, že žádný subjekt není schopen vykonat jakoukoli akci, nemá-li k tomu potřebný čas, v němž jediné může být jakákoli akce vykonána. To, že aktivní subjekt může být aktivní pouze za předpokladu, že k tomu má k dispozici potřebný čas, ale že zároveň tím, jak ten čas (čas A_1) vykonává a tím vytváří kolem svého výkonu pole (čas B_1), v němž může dojít k jeho setkávání a prolínání s časovým polem jiných aktivních subjektů (časy B_2, B_3 atd.), které ovšem své časové pole mohou vytvářet rovněž jen díky tomu, že k tomu mají potřebný čas (čas A_2, A_3 atd.). Každý čas A_x je třeba chápat jako docela určitý čas (termín, KAIROS), který je k dispozici docela určitému subjektu pro jeho docela určitou akci, a proto musíme nutně předpokládat, že příslušný subjekt se musí na takové proměně „času vůbec“ v čas-termín, jenž je mu k dispozici, podílet jakýmsi „osvojením“; toto osvojení však musí předcházet té jeho akci či aktivitě, která „svůj“ čas vykonává a která tudíž kolem sebe vytváří ono časové pole, v němž je možné setkání s jinými subjekty, jejich akcemi a jejich časovými poli (tedy - pro nás - musí předcházet času B_x , který je už nikoli předpokladem, ale je výkonem resp. aspektem výkonu, vykonávání času (v tomto druhém významu).

Časy A i časy B jsou od sebe neoddělitelné; proč tedy musí být odlišovány? Ta nutnost rozlišení se zakládá na odlišnosti, ba opačnosti jejich „směru“: čas A „teče“ z budoucnosti do přítomnosti, ale má-li být přítomný, musí být zpřítomněn (to je to „osvojení“). Naproti tomu čas B směřuje do budoucnosti a minulost nechává za sebou jako uplynulou a již pominulou přítomnost. Proto samo ono osvojení, nezbytné k tomu, aby se něco z „všeobecného“ času stalo něčí přítomností, musí být také aktivní a je z toho důvodu neodlučné od subjektních akcí a aktivit. Mohli bychom to také říci tak, že onen všeobecný čas vlastně ničím o sobě není, ale že se uskutečňuje tím, jak protéká do

přítomnosti za aktivní spoluúčasti „časujících“ subjektů („pravých jsoucn“). „Všeobecný“ čas není, ale přichází: ovšem přichází tak, že je strhován aktivními výkony jednotlivých subjektů, „vrhán“ do světa a tím do toho, co pomíjí a přechází do minulosti jakožto toho, co „už není“ a tak vlastně zbavován své bytostné povahy. Čas, který se stal přítomností a pak nutně minulostí, vlastně přestal být skutečným časem – stává se časem jen míněným, tedy (naší) konstrukcí. Jen pomocí takových konstrukcí (objektivací) můžeme ustavit „čas“ hodinový nebo kalendářní, a to i v kosmických rozměrech. To nám dovoluje „čas“ jakoby měřit a spočítávat i vypočítávat.

(Písek, 041126)